

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
(Ju2020/02657/L5)

Yttrande över utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Övergripande synpunkter

Hovrätten avstyrker förslagen i dess helhet.

Hovrätten har tidigare yttrat sig över betänkandet Slopad straffrabatt för unga myndiga lagöverträdare (SOU 2018:85). Hovrätten hänvisar till det yttrandet och de synpunkter som framfördes där. Som utredningen redogjorde för, och som framhölls i yttrandet, framstår en straffrättslig särbehandling av unga myndiga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år som välmotiverad utifrån befintlig forskning inom psykologi och neurologi. Det finns anledning att upprepa att det inte finns något empiriskt, eller erfarenhetsbaserat, stöd för skärpta påföljder för unga lagöverträdare. Endast om det finns goda skäl för att göra avsteg från den i Sverige sedan länge gällande ordningen att unga myndiga lagöverträdare särbehandlas i straffrättsligt hänseende bör en sådan förändring genomföras. Hovrätten avstyrkte därför utredningens förslag att avskaffa ungdomsreduktionen för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. Enligt hovrättens mening är inte heller de skäl som förs fram i utkastet till lagrådsremiss tillräckliga för att motivera att ungdomsreduktionen avskaffas i de fall som nu föreslås. Hovrätten anser alltså att särbehandlingen av unga myndiga lagöverträdare bör behållas.

Nedan redovisas närmare hovrättens synpunkter på de föreslagna ändringarna.

Föreslagna ändringar av 29 kap. 7 § brottsbalken (avsnitt 5.1 och 5.2)

Med hänvisning till vad som anförts under rubriken *Övergripande synpunkter* avstyrker hovrätten förslaget. Enligt hovrättens mening finns det också andra skäl till att förslaget inte bör genomföras.

Förslaget i utkastet är att den s.k. ungdomsreduktionen avskaffas för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år som har begått brott med ett minimistraff om fängelse i ett år eller mer. Skälen för en sådan avgränsning motiveras i utkastet främst med att det vid allvarlig brottslighet är rimligt att tillmäta straffsystemets krav på en tillräckligt ingripande reaktion större betydelse.

Hovrätten ställer sig kritisk till att en avgränsning av ungdomsreduktionen bestäms utifrån brottets straffminimum eftersom det skulle leda till betydande tröskeeffekter som är oförenliga med de principer om proportionalitet och ekvivalens som påföljdssystemet är uppbyggt på. Följande exempel kan belysa detta.

- En 18-åring som döms för ett allvarligt fall av misshandel av normalgraden med ett straffvärde om fängelse i ett år döms i dag till en påföljd motsvarande sex månaders fängelse. Om brottet skulle vara något allvarligare skulle det sannolikt rubriceras som grov misshandel med ett minimistraff om fängelse i ett år och sex månader. Med den föreslagna lösningen skulle någon ungdomsreduktion då inte tillämpas. Det betyder att en liten skillnad i brottslighetens straffvärde skulle medföra att straffet i ett slag tredubblas.
- Ett annat exempel är när en 18-åring döms för flera fall av misshandel av normalgraden med ett sammanlagt straffvärde om ett års fängelse. I ett sådant fall skulle ungdomsreduktionen alltså tillämpas och straffet bestämmas till en påföljd motsvarande sex månaders fängelse. Samtidigt skulle en annan 18-åring som döms för rån med ett straffvärde på ett års fängelse dömas fullt ut i enlighet med straffvärdet. Trots att ålder och straffvärde är desamma skulle den ena personen dömas till ett straff som är dubbelt så strängt som den andras.

- Ytterligare ett exempel är att en 18-åring som döms för narkotikabrott av normalgraden med ett straffvärde strax under två års fängelse skulle få ungdomsreduktion och således dömas till något under ett års fängelse medan en annan 18-åring som gjort sig skyldig till försök till rån med ett straffvärde på knappt ett års fängelse skulle dömas till ett lika långt straff, fastän straffvärdet är hälften av det för narkotikabrottet.

Det är mycket svårt att finna några sakliga skäl för dessa stora skillnader i relationen mellan brottslighetens straffvärde och utdömda påföljder hos personer i samma ålder. Därmed är det också mycket svårt att se hur den föreslagna avgränsningen går att förena med den grundläggande rättsstatliga principen att lika fall ska behandlas lika.

Hovrätten noterar att det i utkastet inte har lämnats några närmare anvisningar om hur de nu föreslagna bestämmelserna i 29 kap. 7 § brottsbalken ska tillämpas vid flerfaldig brottslighet. Inte heller har någon analys gjorts av konsekvenserna av förslaget i förhållande till ny respektive nyupptäckt brottslighet enligt 34 kap. brottsbalken. En sådan analys bör, enligt hovrättens mening, göras om regeringen avser att lägga fram ett förslag i enlighet med vad som föreslås i utkastet.

De skäl som möjligen talar för att ta bort ungdomsreduktionen beträffande vissa grövre brott, kan enligt hovrättens mening inte väga upp de nackdelar som reformen skulle föra med sig. För det fall någon ändring av ungdomsreduktionen för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år över huvud taget genomförs förespråkar hovrätten fortfarande den lösning som redovisades i hovrättens tidigare yttrande.

Under alla förhållanden – oavsett om utkastets eller någon annan lösning väljs – är det hovrättens mening att det alltjämt bör finnas ett absolut förbud mot att döma lagöverträdare under 21 år till livstids fängelse.

Föreslagna ändringar av 26 kap. 3 § brottsbalken (avsnitt 5.2)

Med hänvisning till vad som anförts under rubriken *Övergripande synpunkter* avstyrker hovrätten förslaget.

För det fall förslagen i utkastet i övrigt genomförs har hovrätten inga synpunkter på den föreslagna ändringen i sig.

30 kap. 5 § brottsbalken (avsnitt 5.3)

Med hänvisning till vad som anförs under rubriken *Övergripande synpunkter* avstyrker hovrätten förslaget. Enligt hovrätten finns det också andra skäl till att förslaget inte bör genomföras.

Förslaget i utkastet är att det inte längre ska krävas särskilda skäl för att döma unga myndiga lagöverträdare till fängelse. Enligt hovrättens mening framstår de argument som redovisas för en sådan ändring som svaga. Utkastet bygger på att det finns skäl att avskaffa ungdomsreduktionen för unga myndiga lagöverträdare som begår allvarliga brott. Om den föreslagna ändringen genomförs kommer det dock att leda till icke önskvärda repressionshöjningar även för lagöverträdare som inte begått sådan brottslighet. Detta gäller exempelvis lagöverträdare som återfallit i mindre allvarlig brottslighet eller då brottets art talar för fängelse.

Oavsett om förslagen i utkastet i övrigt genomförs eller inte avstyrker hovrätten därför den föreslagna ändringen.

32 kap. 1, 2 och 3 a § brottsbalken (avsnitt 5.3)

Med hänvisning till vad som anförs under rubriken *Övergripande synpunkter* avstyrker hovrätten förslagen.

För det fall förslagen i utkastet i övrigt genomförs har hovrätten inga synpunkter på de föreslagna ändringarna i sig.

35 kap. 2 § brottsbalken (avsnitt 6)

Med hänvisning till vad som anförs under rubriken *Övergripande synpunkter* avstryker hovrätten förslaget.

För det fall förslagen i utkastet i övrigt genomförs har hovrätten inga synpunkter på den föreslagna ändringen i sig.

Inga förändringar av lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (avsnitt 7)

Bedömningen i utkastet är att det inte bör genomföras några förändringar av lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

Hovrätten instämmer dock i utredarens (se SOU 2018:85) överväganden att bestämmelsen i 25 § LUL, om kravet på att särskilt utsedda domare ska handlägga ungdomsmål, bör avskaffas. Detta gäller oavsett om utkastets förslag genomförs eller inte.

Hovrätten delar bedömningen i utkastet att det finns goda skäl för utgångspunkten att domar ska avkunnas muntligen då den tilltalade är under 21 år. Enligt hovrättens mening finns det dock anledning att överväga att mjuka upp kravet på när avkunnande av dom kan underlåtas. Mål med unga lagöverträdare omfattar inte helt sällan flerfaldig brottslighet och/eller flera tilltalade. Bedömningarna i sådana mål kan i många fall vara komplicerade och kräva noggranna överväganden. Det framstår i sådana fall inte som görligt eller ens lämpligt att domen avkunnas i direkt anslutning till avslutad huvudförhandling.

Enligt 28 § andra meningen LUL krävs det särskilda skäl för att rätten ska kunna underlåta att inhämta ett yttrande från socialnämnden i de fall det kan bli aktuellt att döma unga myndiga lagöverträdare till fängelse i mer än tre månader. Det kan konstateras att fler unga myndiga lagöverträdare kommer att dömas till fängelse om förslagen i utkastet genomförs. Hovrätten anser därför att det bör övervägas om det inte finns skäl att nyansera den aktuella bestämmelsen om föreslagna ändringar genomförs.

Konsekvenser av förslagen (avsnitt 9)

Om förslagen i utkastet genomförs kommer detta att medföra en ökning av antalet mål med frihetsberövade personer, vilket i sig kommer att innebära ökade kostnader och ökad arbetsbelastning för domstolarna. Det får vidare antas att strafflinningsgrunden i 29 kap. 3 § första stycket 3 brottbalken kommer att tillmätas större betydelse, vilket kan leda till att huvudförhandlingar tar längre tid.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Anders Perklev, hovrättsråden Hedvig Trost och Åsa Bokström samt tf. hovrättsassessorn Maria Mirlas, föredragande.

Anders Perklev

Maria Mirlas